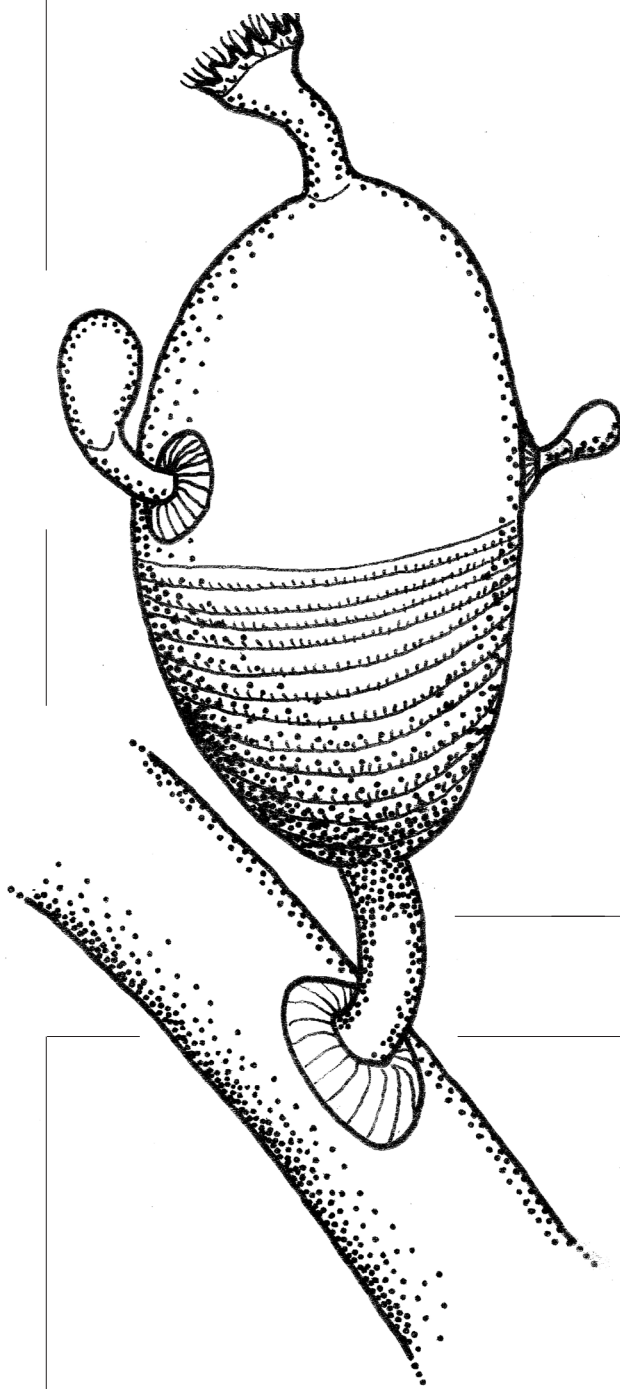

52

europaan
invertebraat
survey
nederland

NIEUWSBRIEF

van de

EUROPEAN INVERTEBRATE SURVEY – NEDERLAND

Nummer 52 - december 2010

Contactorgaan voor de medewerkers van de werkgroepen van de European Invertebrate Survey – Nederland

Informatie:
Bureau EIS-Nederland,
Postbus 9517, 2300 RA Leiden
tel. 071-5687670
e-mail eis@ncbnaturalis.nl
website www.naturalis.nl/eis

Wordt aan medewerkers gratis toegezonden.

Redactie: Roy Kleukers

© copyright 2010 Stichting European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden.

Niets in deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van fotokopie, microfilm of welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Bijdragen kunnen worden gezonden aan de redactie:
Bureau EIS-Nederland, Postbus 9517,
2300 RA Leiden, e-mail eis@ncbnaturalis.nl. Bij voorkeur als bestand (op cd of per e-mail) in Word of een andere veelgebruikte tekstverwerker.

DTP: André van Loon
Drukwerk: Offsetdrukkerij Nautilus - Leiden

INHOUD

Werkgroepen	3
Bureau	4
EIS-nieuws	5
Publicaties	9
Bestellijst publicaties	15
Adressen werkgroepen	16

Figuur omslag: Een kransdiertje (fylum Cycliophora). Deze groep werd voor Nederland voor het eerst ontdekt tijdens het werk aan het boek *De Nederlandse biodiversiteit* (tekening Roemer Noneem)

Van de redactie

Het EIS-bureau is net bijgekomen van de presentatie van het boek *De Nederlandse biodiversiteit*. De bijeenkomst op 25 november j.l. trok maar liefst 200 bezoekers en er was veel aandacht van de pers. Al met al een bijdrage aan het jaar van de biodiversiteit waar alle betrokkenen trots op kunnen zijn.

Hoewel het biodiversiteitsboek veel tijd gekost heeft, is er nog meer gebeurd. Er werden weer twee nummers van NFM en één Entomologische Tabel (boorvliegen) gepubliceerd, evenals de Europese rode lijst libellen. Op Europees gebied is EIS ook nog betrokken bij een publicatie over miljoenpoten, die begin 2011 zal verschijnen. Verder speelden de verhuizing van het EIS-bureau, de 1000-soortendag in Staphorst, de professionalisering van EIS-bestanden, de digitale nieuwsbrief Tentakel en grote projecten rondom bijen en rivierkreeften.

Er is nogal wat veranderd in de samenstelling van het bureau. Zo zit John Smit nog tot april 2011 in Zuid-Amerika. Ed Colijn en Jinze Noordijk hebben een contractverlenging aangeboden gekregen en zullen ook in 2011 bij EIS werken.

Voor 2011 staan weer allerlei nieuwe projecten op stapel. Zo gaan we onder meer aan de slag met een boekje over rivierkreeften, een project over de relatie van soortkenmerken en trends (met CML) en de verdere ontwikkeling van het Nederlands Soortenregister (update soortenlijsten, koppeling aan NDFF, facetdeterminatie). Al met al weer genoeg om naar uit te kijken.

Roy Kleukers

Deadline kopij EIS-nieuwsbrief 53: 31 maart 2011

EIS-dag 22 januari 2011 – Verborgen biodiversiteit

Ook dit jaar trekt Stichting EIS weer een winterse zaterdag uit voor het consumeren en uitwisselen van kennis over ongewervelden. EIS-leden en andere geïnteresseerden zijn van harte welkom om op zaterdag 22 januari 2011 vanaf 13.00 deel te nemen aan de EIS-dag met het thema: 'Verborgene Biodiversiteit'.

Stichting EIS staat erom bekend veel aandacht te schenken aan diergroepen waarvoor de aandacht ondermaats is. Dit jaar zullen tijdens de EIS-dag organismen de revue passeren die zelfs voor EIS begrippen onbekend en onbemind te noemen zijn. Op het programma staan onder andere: de opmerkelijke ontdekkingen die gedaan zijn naar aanleiding van het schrijven van het nieuwe biodiversiteitsboek en de nationale steekmuggensurvey. Daarnaast is er ook aandacht voor groepen die bovengemiddeld gesmaad of gemeden worden zoals rivierkreeften en vlokreeften.

Programma

13.00	Inleiding en overzicht projecten Stichting EIS – <i>Roy Kleukers</i>
13.20	Recente inzichten in de soortenrijkdom van onze insecten en spinachtigen – <i>Peter Koomen & Jinze Noordijk</i>
13.40	Mystery Insecten Competitie – <i>Theodoor Heijerman</i>
14.10	De Nationale Steekmuggensurvey – <i>Ernst-Jan Scholte</i>
14.30	Thee- en koffiepauze
15.00	De Nederlandse vlokreeften – <i>Dirk Platvoet</i>
15.20	Vacant
15.40	Resultaten verspreidingsonderzoek uitheemse rivierkreeften 2010 – <i>Bram Koese</i>
16.00	Uitslag Mystery Insecten Competitie – <i>Theodoor Heijerman</i>
16.15	Borrel

De EIS-dag wordt gehouden in het auditorium van museum Naturalis te Leiden. Museum Naturalis ligt achter het centraal station van Leiden, vlakbij het Leids Universitair Medisch Centrum. Een routebeschrijving vindt u op www.naturalis.nl (onder Bezoekersinformatie). Werkgroepscoördinatoren van EIS worden uitgenodigd om voorafgaand aan de lezingen deel te nemen aan het coördinatorenoverleg om 11.00. Zij ontvangen hierover nog bericht.

Werkgroepen

Aaskevers (Silphidae)

De EIS-werkgroep Aaskevers is dit jaar voortvarend van start gegaan. Er werden drie veldexcursies georganiseerd. De eerste excursie naar de Oostvaardersplassen werd vanwege omstandigheden helaas slecht bezocht en werd daarom later in het jaar herhaald. Tussentijds vond een excursie plaats tijdens de 1000-soortendag in de Boswachterij Staphorst. Daar werden acht van de 21 in Nederland voorkomende soorten aangetroffen en konden de aaskevers via het tv-programma Vroege Vogels

onder de aandacht van een breed publiek worden gebracht. De herhaalde excursie in de Oostvaardersplassen vond op 24 november plaats. De zeven deelnemers werden door een boswachter rondgeleid. Kadavers schitterden door afwezigheid en het bewijs voor de aanwezigheid van silphiden in het gebied bleef beperkt tot de vondst van twee dekschildjes. Wel werden enige andere keversoorten verzameld. Volgend jaar zullen weer andere gebieden worden bezocht.

Behalve excursies is in 2010 een start gemaakt met het verzamelen van waarnemingen en het ontwerp voor een website. Alle waarnemingen met fotografisch bewijsmateriaal, gemeld op de invoerportals waarneming.nl en telmee.nl, werden beoordeeld. Ook enkele privécollecties en een eerste deel van de collecties in NCB Naturalis en het Natuurmuseum Brabant werden gecontroleerd en gedigitaliseerd. In 2011 zal dit werk worden voortgezet en zullen zo veel mogelijk andere aaskevercollecties in Nederland worden bestudeerd. Alle data worden opgenomen in de Silphidae-database die op dit ogenblik ruim 3000 records bevat.

De eerste resultaten van de werkgroep werden op de najaars-bijeenkomst van de Sektie Everts van de Nederlandse Entomologische Vereniging gepresenteerd en zullen in de loop van het nieuwe jaar beschikbaar komen via het internet.

Ed Colijn

Thanatophilus rugosus (foto Ed Colijn).

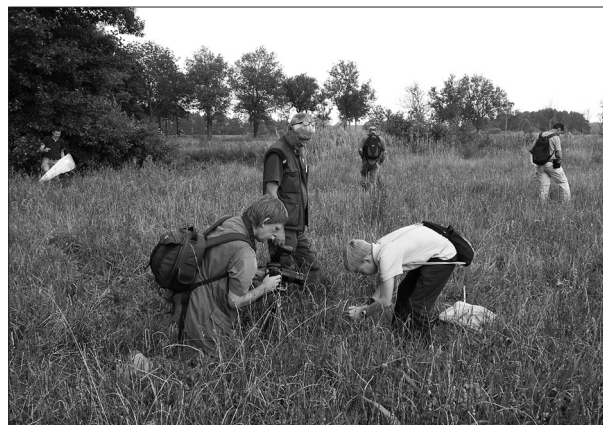

Sprinkhanen (Orthoptera)

De sprinkhanenwerkgroep is in 2010 met hernieuwd elan verder gegaan. Er werden onder andere drie veldexcursies georganiseerd. Begin juli werd een algemene sprinkhaneninventarisatie uitgevoerd in het Buurserzand. Bij een temperatuur die de 40°C naderde konden 13 soorten sprinkhanen voor het gebied worden vastgesteld. Op zaterdag 14 augustus bezocht een groep van tien deelnemers het Taarlosche Diep bij het Balloërveld op zoek naar zompsprinkhanen *Chorthippus montanus*. De soort werd er in groten getale waargenomen. Ook bijzonder waren de grote aantallen langvleugelige gewone spitskopjes *Conocephalus dorsalis*, die boven de graslanden fladderden. Half september sloten we het sprinkhanenseizoen af op de Posbank. Daar werd met negen personen met succes gezocht naar de zadelsprinkhaan *Ephippiger ephippiger*. In 2011 zullen ook weer verschillende excursies worden georganiseerd.

In 2010 konden twee nieuwe soorten sprinkhaan aan de Nederlandse lijst worden toegevoegd. Ruud Versijde fotografeerde op 18 juli op een oud spoorwegemplacement aan de Laan op Zuid in Rotterdam een sprinkhaan met blauwe vleugels die hij op waarneming.nl meldde als blauwvleugelsprinkhaan *Oedipoda caerulea*. Wim Bakker, de sprinkhaanadministrator op waarneming.nl, stelde vast dat het om een nog niet eerder in Nederland gevonden soort ging: de kiezelsprinkhaan *Sphingonotus caerulea*. Inmiddels is de soort op meerdere locaties in Nederland aangetroffen. Alle feiten zijn te lezen in een artikel van Mark Grutters en anderen in het nieuwste nummer van Nederlandse Faunistische Mededelingen. Daarin ook het verhaal over de ontdekking van de tweede nieuwe soort voor Nederland, de spookrekel *Eumodicogryllus bordigalensis*, door Jaap Bouwman. Beide vondsten trokken veel aandacht van de pers.

De website www.ortheur.org wordt langzamerhand uitgebreid. Er worden regelmatig nieuwtjes op sprinkhanengebied geplaatst en de fotocollectie breidt zich gestaag uit. We zoeken nu naar mogelijkheden de verspreiding en rodelijststatus voor

Sprinkhanenexcursie bij het Taarlosche Diep (foto Roy Kleukers).

de verschillende Europese landen toegankelijk te maken.

In het kader van de Capacity Building van de NDFF wordt door het EIS-bureau een nieuwe determinatietool voor sprinkhanen ontwikkeld: facetdeterminatie. Met behulp van dit gereedschap zullen sprinkhanen in de toekomst op basis van een vergelijking van meerdere kenmerken via het internet kunnen worden gedetermineerd. In de loop van volgend jaar zal deze sleutel online beschikbaar zijn.

De stijgende lijn in het aantal waarnemingen werd in 2009 voortgezet. Ruim 20000 records, bijna de helft daarvan ingevoerd via het portal waarneming.nl, de andere helft rechtstreeks naar EIS gezonden, werden aan de dit jaar geherstructureerde sprinkhaandatabase toegevoegd. Alle EIS-data zijn in 2010 ook opgenomen in de Nationale Database Flora en Fauna (zie ook elders in deze nieuwsbrief). Uw sprinkhaangegevens over 2010 zijn uiteraard nog van harte welkom.

Ed Colijn & Roy Kleukers

Bureau EIS-Nederland

Bereikbaarheid bureau en medewerkers

Bureau EIS-Nederland

071-5687670 / 06-16126148

eis@ncbnaturalis.nl

Ed Colijn (ma-do)

071-5687594 / 06-16123238

ed.colijn@ncbnaturalis.nl

Peter van Helsdingen (geen vaste dagen)

071-5687413

peter.vanhelsdingen@ncbnaturalis.nl

Vincent Kalkman (ma-vr)

071-5687413 / 06-26615881

vincent.kalkman@ncbnaturalis.nl

Roy Kleukers (ma, di, do, vr)

071-5687578 / 06-26615123

roy.kleukers@ncbnaturalis.nl

Bram Koeze (geen vaste dagen)

071-5687413 / 06-26615881

bram.koeze@ncbnaturalis.nl

André van Loon (di, wo, do)

071-5687670 / 06-16126148

andre.vanloon@ncbnaturalis.nl

Jinze Noordijk (di)

071-5687670 / 06-26615881

jinze.noordijk@ncbnaturalis.nl

Menno Reemer (ma-wo)

071-5687594 / 06-16123238

menno.reemer@ncbnaturalis.nl

John Smit (ma-do) (afwezig tot april 2011)

071-5687594 / 06-16123238

john.smit@ncbnaturalis.nl

EIS-nieuws

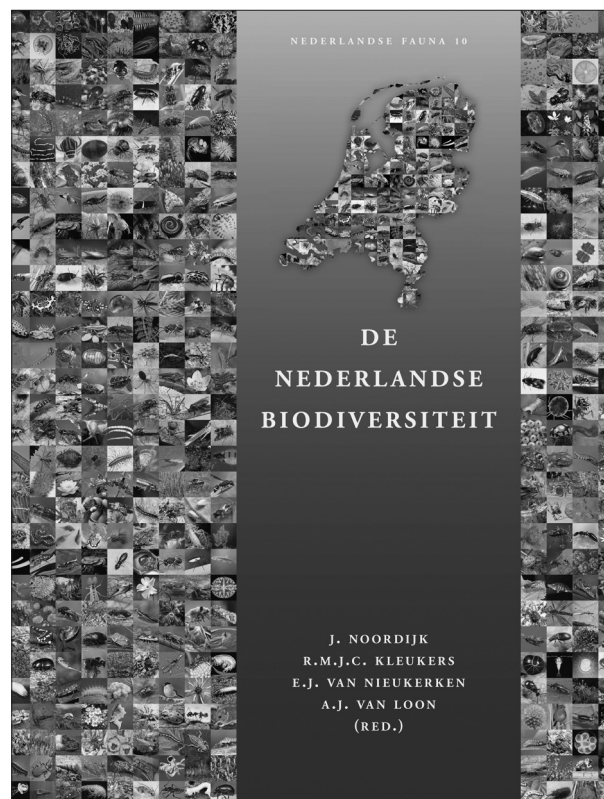
De Nederlandse biodiversiteit

De Nederlandse biodiversiteit, deel 10 in de serie Nederlandse Fauna, is verschenen! Op 25 november werd het boek onder grote belangstelling gepresenteerd bij NCB Naturalis. Het betreft een werk waarin al onze vormen van leven worden beschreven. Onder begeleiding van vier redacteurs hebben 107 personen en een heel stel fotografen samengewerkt in dit megaproject. Op 25 november is het boek gepresenteerd aan de auteurs, de pers, geïnteresseerden en is het eerste exemplaar aan algandeskundige en medeauteur Jan Simons overhandigd.

Van allerlei groepen van dieren, planten, schimmels, bacteriën en andere eencelligen wordt informatie gegeven over het uiterlijk, de levenscyclus, de voeding, het nut en de schadelijkheid voor de mens, het aantal soorten in de wereld en in Nederland, het aantal exoten in Nederland, de globale verspreiding en de beschikbare determinatiewerken.

Het heeft een uniek totaaloverzicht van onze biodiversiteit opgeleverd. In totaal komen we tot het aantal van 47.800 gevestigde soorten die in Nederland voorkomen en -kwamen. Gevestigd betekent hier dat de soort zich minstens 10 achtereenvolgende jaren heeft voortgeplant op eigen kracht. Onder al deze soorten bevinden zich 1100 exoten, oftewel circa 2% van onze biodiversiteit. Het boek maakt ook duidelijk dat er nog veel te onderzoeken overblijft: de specialisten schatten dat er

Jan Simons krijgt het eerste exemplaar uitgereikt uit handen van Roy Kleukers (foto Herman Berkhoudt).

Een volle zaal, in totaal waren circa 200 personen aanwezig (foto Herman Berkhoudt).

nog duizenden soorten in Nederland aanwezig zijn, maar nog niet gevonden. Het gaat dan met name om bacteriën, andere eencelligen als algen, schimmels, maar ook nog om zo'n 4000 diersoorten. Deze onbekende dieren bevinden zich natuurlijk met name onder de ongewervelden; er is dus nog genoeg te doen voor ons als EIS. Het boek bevat naast de teksten voor alle groepen organismen ook nog enkele hoofdstukken waarin de achtergronden van onze biodiversiteit worden behandeld: onderzoek, indeling, patronen en trends, beleid en beheer.

Hierbij willen we nogmaals alle auteurs en fotografen hartelijk bedanken voor hun enorme inzet!

Jinze Noordijk, Roy Kleukers, Erik van Nieukerken en
André van Loon

EIS-bureau

Het EIS-bureau heeft het afgelopen jaar enkele wijzigingen doorgemaakt. John Smit heeft een jaartje vrijaf en komt in april 2011 weer terug. Ed Colijn heeft zich als vervanger van John gestort op de EIS-bestanden, Tentakel en sprinkhanen en libellen. Zijn contract zal in 2011 verlengd worden. Jinze Noordijk zal na de afronding van het biodiversiteitsboek ook een verlenging van zijn contract krijgen.

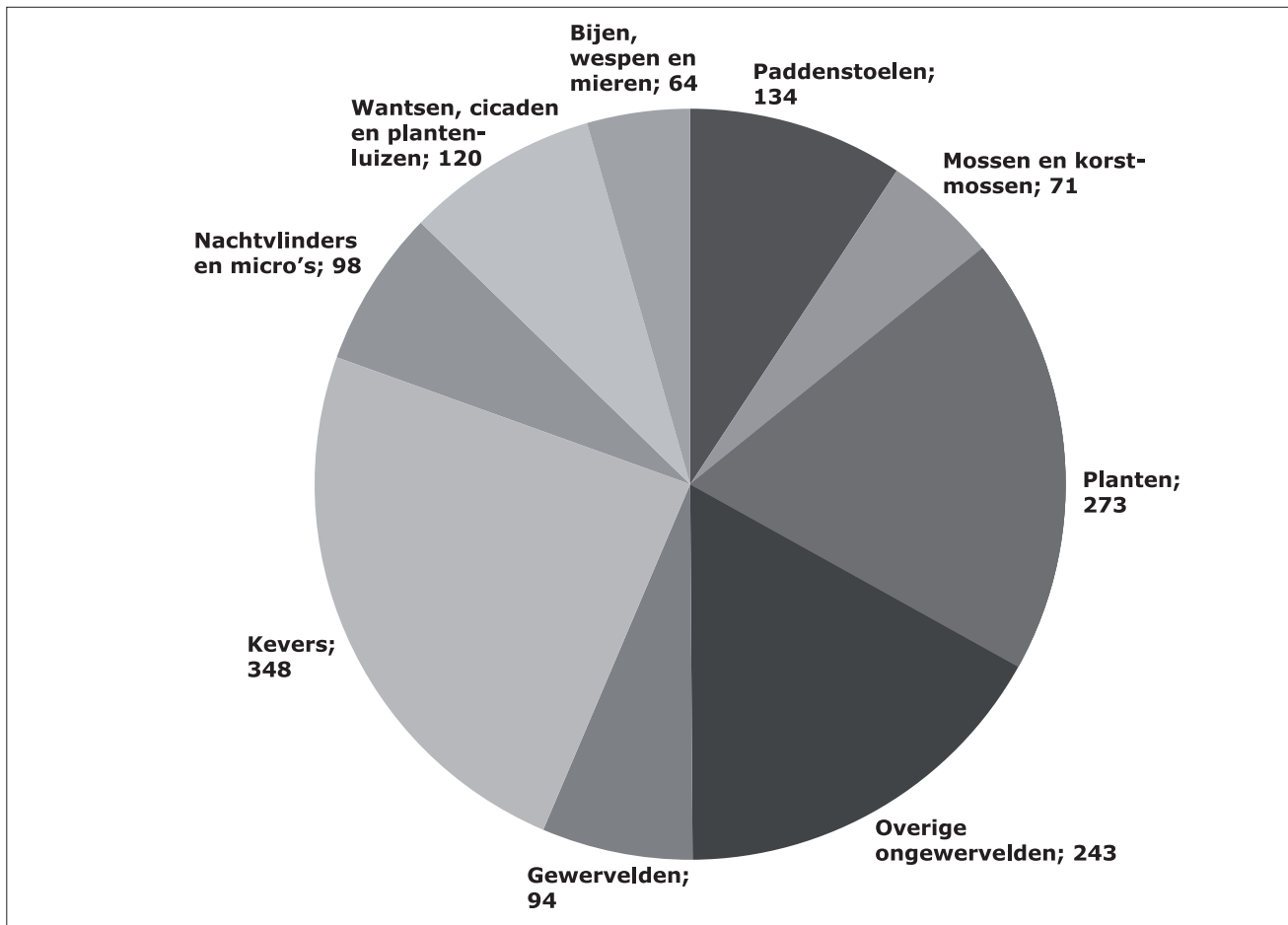
Roy Kleukers

1000-soortendag 2010 en 2011

Op zaterdag 28 augustus is in Boswachterij Staphorst de 1000-soortendag van de VOFF, Waarneming.nl en Staatsbosbeheer gehouden. Tijdens dit weekend was er een twintigtal excursies waaraan zo'n 100 mensen hebben deelgenomen. Het weer was matig en voor het inventariseren van insecten verre van optimaal. Toch was het tijdens de afsluitende barbecue al duidelijk dat de 1000 soorten gehaald zouden worden. Een aantal mensen is in de weken daarna nog meerdere malen terug gegaan om de soortenlijsten verder aan te vullen. Hierdoor is de totaallijst voor Staphorst voor 2010 uitgekomen op 1516. Dit is inclusief 71 algen en watervlooien die nog niet op Waarneming.nl ingevoerd konden worden. Het bijgaande taartdiagram laat zien dat de kevers bijna een kwart van de soorten hebben geleverd. Behalve aan de soortenrijkdom van deze groep is dit vooral ook te danken aan de inspanningen van Theodoor Heijerman.

Het is interessant om je af te vragen of 1500 soorten nu veel of weinig is. De vaatplanten en kevers behoren tot de groepen die in 2010 het best onderzocht zijn. Toch is het zo dat waarschijnlijk enkele honderden soorten kevers tijdens het veldwerk onontdekt zijn gebleven. Voor andere groepen geldt dit in nog sterkere mate. Het is niet mogelijk een zinnige schatting te geven van het totaal aantal soorten wat in het gebied aanwezig is. Wel kunnen we er zeker van zijn dat er meer dan 5.000 soorten en mogelijk zelfs bijna 10.000 soorten aanwezig zijn. Het zou daarom mogelijk moeten zijn om binnen een jaar in een gebied 3.000 soorten te halen.

In 2011 wordt de 1000-soortendag gehouden op **27 augustus**

Het aantal soorten dat per groep in 2010 in Boswachterij Staphorst is waargenomen.

in de Weerribben. Ook in dit gebied zullen we de 3.000 soorten waarschijnlijk niet gaan halen. Toch moet het met vereende inspanning mogelijk zijn om in de buurt van de 2.000 te komen.

Vincent Kalkman

Publicatie over heidebeheer

In 2010 hebben we een start gemaakt met een publicatie over manieren van heidebeheer die de vegetatie in voldoende kwaliteit behouden of herstellen, maar daarnaast ook faunavriendelijk zijn. De kennis hiervoor komt van boswachter van Staatsbosbeheer (en enthousiast entomoloog) Jap Smits, die jarenlange beheerervaring heeft in heidegebieden bij Eindhoven. Aan de hand van verschillende habitattypen (afkomstig uit de Natura 2000-doelstellingen) worden allerlei praktische beheermaatregelen omschreven en is er ook ruim aandacht voor de fauna die in het heidelandschap leeft. Aan de hand van die fauna wordt de noodzaak om gefaseerd en gevarieerd te werken benadrukt, hierbij wordt bijvoorbeeld ruim aandacht besteed aan het gentiaanblauwtje, de veldkrekel, de veenmier en de lentevuurspin. Aan het eind van de teksten over beheer willen we nog een ecologische profiel toevoegen van die belangrijke heidesoorten – kennis van de ecologie van de soorten in bepaalde heidegebieden is immers de beste manier om het beheer af te stemmen.

De financiering gebeurt door Staatsbosbeheer zelf. Het is de bedoeling om alle informatie op een bondige manier te presenteren, waarvan (toekomstige) boswachters en beheerders optimaal gebruik kunnen maken. Ook willen we het in een aantrekkelijk vorm uitgeven door het gebruik van vele verhelderende foto's. De preciese vorm die de publicatie krijgt moeten we nog bepalen. Het zou handig zijn als alles via internet beschikbaar komt, maar hopelijk zal het ook in boekvorm verschijnen.

Jinze Noordijk

Tentakel

Zoals aangekondigd in de vorige EIS-nieuwsbrief is EIS-Nederland dit jaar gestart met een digitale nieuwsbrief, de Tentakel. Inmiddels zijn vier nummers verschenen en is het aantal ontvangers gestegen naar 430. In 2011 zullen we doorgaan met dit project. Uw bijdragen, die zouden kunnen bestaan uit oproepen, bijzondere waarnemingen dan wel aankondigingen van excursies, publicaties of andere zaken die de ongewervelden van Nederland aangaan, blijven dus van harte welkom. Ze kunnen worden gezonden naar eis@ncbnaturalis.nl. Alle Tentakels zijn in te zien via www.naturalis.nl/Tentakel.

Ed Colijn

Nederlandse Faunistische Mededelingen

Vanaf 2011 zal het abonnementensysteem van NFM om administratieve redenen omgezet worden in een donateurschap. De abonnees zullen bij NFM 34 een brief ontvangen met een toelichting.

Op dit moment is NFM 34 in druk. Dit gevarieerde nummer bevat tien artikelen, waaronder de meldingen van de kiezelsprinkhaan en spookrekkel, de Oostzeegroenworm, exotische kevers, nieuwe sluipvliegen en mosmijten en herontdekking van een wants en duizendpoot. Voor 2011 zijn twee reguliere nummers gepland, evenals een special over rivierkreeften.

- 1-10 M.A.J. Grutters, R. Versijde, W.H. Bakker, D. Groenendijk & J.H. Bouwman – Nieuwkomer op het spoor: de kiezelsprinkhaan *Sphingonotus caerulans* in Nederland (Orthoptera: Acrididae)
- 11-16 J.H. Bouwman – De spookrekkel *Eumodicogryllus bordigalensis* nieuw voor Nederland (Orthoptera: Gryllidae)
- 17-22 B. Aukema – *Phimodera humeralis* na bijna 70 jaar weer in Nederland waargenomen (Heteroptera: Scutelleridae)
- 23-28 Th. Heijerman & H. Corten – *Oxythyrea funesta* weer in Nederland gevonden (Coleoptera: Scarabaeidae)
- 29-34 W.H.O. Ernst, Th. Heijerman & Th. Zeegers – *Stictoleptura cordigera*, een nieuwe boktor voor de Nederlandse fauna (Coleoptera: Cerambycidae)
- 35-40 M.P. Berg, A.T.C. Dias, P. Martins da Silva, P.M.C.S. da Silva & R. Verweij – Het voorkomen van de duizendpoot

Henia vesuviana in Nederland bevestigd (Chilopoda: Geophilomorpha: Dignathodontidae)

- 41-44 H. Siepel & W. Dimmers – Some mossmites new for the Netherlands (Acari: Oribatida)
- 45-54 G.W.N.M. van Moorsel, D. Tempelman & W. Lewis – De Oostzeegroenworm *Marenzelleria neglecta* in het Noordzeekanaal (Polychaeta: Spionidae)
- 55-66 Th. Zeegers – Tweede aanvulling op de naamlijst van Nederlandse sluipvliegen (Diptera: Tachinidae)
- 67-72 J. Smit & W. Wijngaard – *Isodontia mexicana*, een nieuwe langsteelgraafwesp voor Nederland (Hymenoptera: Sphecidae)
- 74-75 Errata Entomologische Tabellen 1 en 2

Entomologische Tabellen

In 2010 verscheen deel 5 van Entomologische Tabellen, over boorvliegen (Tephritidae). Dit is een economisch belangrijke groep, waarvan de larven bijvoorbeeld in fruit leven. Het zijn fraaie vliegjes met getekende vleugels. In Nederland komen 83 soorten voor. Het boekje bevat een uitgebreide sleutel, met platen van de vleugels. Alle soorten worden uitgebreid besproken. Voor 2011 staat in ieder geval een uitgave over de genera van de Nederlandse springstaarten op stapel, en waarschijnlijk nog een ander deel.

Roy Kleukers

Nationale Database Flora en Fauna

Op 16 september heeft EIS-Nederland samen met de andere PGO's een overeenkomst getekend met GAN. In deze overeenkomst wordt de samenwerking binnen de Nationale Database Flora en Fauna bezegelt. Dit is een belangrijke stap naar een gedegen gegevensvoorziening over flora en fauna voor de Nederlandse maatschappij.

Roy Kleukers

Foto Kars Veling

Nederlands Soortenregister

De ontwikkelingen van het Nederlands Soortenregister hebben in 2010 op een vrij laag pitje gestaan. Er zijn ten opzichte van voorgaande jaren veel nieuwtjes geplaatst op de homepage (29 per 1 december 2010, ten opzichte van 19 berichten in heel 2009). Ook worden veel gevalideerde foto's aan de website toegevoegd. In 2010 is de mijlpaal van 5000 afgebeelde soorten bereikt, met een totaal van ruim 16.500 foto's. Er is inmiddels ook veel informatie uit publicaties per soort toegevoegd, maar dit moet nog wat netter worden uitgewerkt.

Er zijn enkele projecten gestart die gekoppeld zijn aan het soortenregister. De biodiversiteitswijdte 2010 is een soort digitale scheurkalender. Na installatie krijg je elke dag een foto van een bijzondere Nederlandse soort op je scherm, met een kort verhaal. Dit project krijgt in 2011 een vervolg.

Via budget vanuit Capacity Building van de GAN heeft EIS

in 2010 een digitale sleutel opgezet voor rivierkreeften en sprinkhanen (facetdeterminatie). Hopelijk kunnen de komende jaren meerdere groepen op deze manier uitgewerkt worden.

Roy Kleukers

Samenwerking Natuurkalender

Sinds 2010 werkt EIS samen met de Natuurkalender in Wageningen. Zo levert EIS af en toe een bijdrage aan natuurbericht.nl en zijn we betrokken bij het project Insectenexperience 2011. Op 25-28 mei zal in Wageningen een grote manifestatie rondom insecten plaatsvinden. In een volgende nieuwsbrief en in de Tentakel volgt meer informatie.

Roy Kleukers

Publicaties

Door Ed Colijn, Berend Aukema [BA], Roy Kleukers [RK], Bram Koese [BK], André van Loon [AvL] en Vincent Kalkman [VK]

Publicaties EIS-Nederland

Heijerman, Th., G.O. Keijl & V.J. Kalkman 2009. *Monochamus* in Nederland: voorkomen en vangmethoden. – EIS-Nederland, Leiden.

Kalkman, V.J., J.-P. Boudot, R. Bernard, K.-J. Conze, G. de Knijf, E. Dyatlova, S. Ferreira, M. Jović, J. Ott, E. Riservato & G. Sahlén 2010. European Red List of Dragonflies. – EIS-Nederland, IUCN Species Programme, IUCN Species Survival Commission & IUCN Regional Office for Pan-Europe. Publications Office of the European Union, Luxemburg.

Koese, B., J.G.M. Cuppen, G. van Dijk & O. Vorst 2010. Populatieschatting van de brede geelgerande waterroofkever *Dytiscus latissimus* in Nederland. – EIS-Nederland, Leiden.

Noordijk, J., R.M.J.C. Kleukers, E.J. van Nieukerken & A.J. van Loon (red.) 2010. De Nederlandse biodiversiteit. – NCB Naturalis & EIS-Nederland, Leiden.

Reemer, M. & D. Kleijn 2010. Wilde bestuivers in appel- en perenboomgaarden in de Betuwe. – EIS-Nederland, Alterra & Bureau Ecologica, Leiden.

Samraoui, B., J.B. Boudot, S. Ferreira, E. Riservato, M. Jović, V.J. Kalkman & W. Schneider 2010. The status and distribution of dragonflies. – In: N. García, A. Cuttelod & D. Abdul Malak (eds.), The status and distribution of freshwater biodiversity in Northern Africa. International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN), Gland (Switzerland), Cambridge (UK) and Malaga (Spain): 51-70.

Vliegthart, A. & K. Huskens 2010. Inventarisatie Nationaal Park Drents-Friese Wold 2009-2010. – De Vlinderstichting, Wageningen & EIS-Nederland, Leiden.

Vliegthart, A., A.J. Loonstra & M. Reemer 2010. Insecten-inventarisaties bij Kootwijk - dagvlinders, libellen, sprinkhanen, wilde bijen & zweefvliegen. – De Vlinderstichting, Wageningen & EIS-Nederland, Leiden.

Overige publicaties Nederland

Anonymous 2010. Leuke waarnemingen 2009. – Bzzz, Nieuwsbrief Sectie Hymenoptera NEV 31: 13-14.

Beenen, R. & A. Teunissen 2010. Kevers van het Vlaams Natuurreservaat Vallei van de Ziepbeek. Een inventarisatie door Piet Poot in de periode 1980-1988. – Natuurhistorisch Maandblad 99: 118-126

Beenen, R. & J.H. Willems 2010. De wolfskeraardvlo en de Wolfskers samen op en oude vindplaats in Zuid-Limburg. – Natuurhistorisch Maandblad 99: 103-106.

Berg, A. van den, K. Goudsmits, P. Megens, H. Nieuwenhuijsen & E. van der Spek 2010. Verslag excursie Schoorlse Duinen 15 augustus 2009. – Bzzz, Nieuwsbrief Sectie Hymenoptera NEV 31: 7-9.

Bieman, C.F.M. den & A.W.M. Mol 2010. Vier nieuwe soorten spoorcicaden voor het eerst in Nederland aangetroffen (Hemiptera, Fulgoromorpha, Delphacidae). – Entomologische Berichten 70: 162-166.

Bijkerk, R. (red.) 2010. Handboek hydrobiologie. Biologisch onderzoek voor de ecologische beoordeling van Nederlandse zoete en brakke oppervlaktewateren. – Rapport 2010 0 28.

Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer, Amersfoort.
Te downloaden via: http://themas.stowa.nl/Themas/Kwaliteitshandboek_Hydrob.aspx?rID=1020.

Met de implementatie van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) in Nederland ontstond behoefte aan gestandaardiseerde onderzoeksvoorschriften om de nieuwe normen te kunnen toetsen. Een zeer groot aantal specialisten hebben hun kennis over hydrobiologisch onderzoek en waterkwaliteitsbepaling gebundeld in deze praktische en prachtig uitgevoerde, 4-delige ringbandset. Deel 1 ('Informatie') behandelt algemene (achtergrond)kennis over veldwerk, apparatuur, (chemische) stoffen, biotoop, oever- en taludtypen en data-analyse. Deel 2. ('Micro') gaat in op het toetsen van KRW maatlaten aan de hand van fytoplankton, sialgalen, kiezelwieren en zoöplankton. Deel 3 ('Macro') behandelt de meet- en werkvoorschriften voor het werken met vegetatie, macrofauna en vissen. Deel 4 ('bijlagen') bevat de bijlagen van de drie eerdere delen, zoals adressen, literatuurvoorschriften en rekentabellen. Al met al een zeer waardevol document, zowel voor analisten (in opleiding) als voor veldbiologen. [BK]

Bink, F.A. 2010. Ruimte voor insecten. – KNNV Uitgeverij, Zeist.

Bink, F.A. 2010. Hooibeestjes in Nederland (Lepidoptera, *Coenonympha*). – Entomologische Berichten 70: 37-44.

Bink, F.A. 2010. Een kritische kanttekening bij de recente naamsverandering van *Maculinea*-vlinders (Lepidoptera: Lycaenidae). – Entomologische Berichten 70: 167-170.

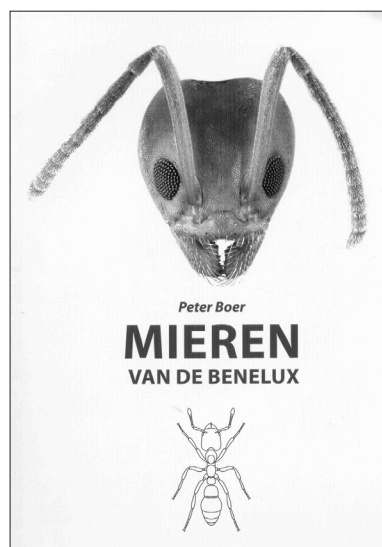
Blacquière, T. 2010. Hoe overleeft de honingbij onze beschaving? – De Levende Natuur 111: 182-187.

Bleeker, M.A.K. 2010. Een kijkje in het brein van een lerende sluipwesp. – Entomologische Berichten 70: 45-51.

Boer, P. 2010. Mieren van de Benelux. – Stichting Jeugdbonds-uitgeverij, 's-Graveland. 184 pp. ISBN 978-90-5107-044-9. 10,00 euro.

In de afgelopen 20 jaar maakte de taxonomie van de Europese mieren mede dankzij de Duitse myrmecoloog Bernhard Seifert een stormachtige ontwikkeling door. Verder zijn er sinds het

verschijnen van de *Wespen en mieren van Nederland* (2004) alweer diverse soorten voor Nederland bijgekomen. Hoewel met Seiferts nieuwe Duitse determinatietabel uit 2007 redelijk te werken is, wordt deze tabel vaak als moeilijk ervaren. Er was dus zeker behoefte aan een nieuwe Nederlandstalige mieren-tabel waarin al deze recente ontwikkelingen zijn verwerkt. Het resultaat is een tabel met aparte sleutels

voor werksters, koninginnen én mannetjes. Voorafgaand aan de sleutels worden de soorten kort beschreven met informatie over de betekenis en herkomst van de wetenschappelijke naam, leefwijze, gedrag, status en voorkomen, en geïllustreerd met foto's van April Nobile (www.antweb.org). Bijlagen gaan in op mieren en biotooptypen, zwermperiodes, de soortenlijst van de Benelux en omringende landen en Duitse deelstaten, en de in het boek gebruikte begrippen. [AvL]

Bouwman, J. 2010. De boszandloopkever, *Cicindela sylvatica* (Coleoptera: Carabidae), na bijna 40 jaar weer gevonden in Drenthe. – Entomologische Berichten 70: 7-9.

Bouwman, J.H., N.G. Peet, R. Ketelaar & L. Soerink 2010. Laten we de kleine heivlinder verzanden? – De Levende Natuur 111: 172-177.

Cuppen, J.G.M. 2010. Entomofauna van Flevoland - Verslag van de 164e zomerbijeenkomst te Kraggenburg. – Entomologische Berichten 70: 190-212.

Cuppen, J.G.M. 2010. Eerste waarneming van de grote gerande oeverspin *Dolomedes plantarius* (Clerck, 1757) in de provincie Gelderland (Araneae, Pisauridae). – Nieuwsbrief SPINED 28: 2-4.

De Koninck, H. 2010. *Zelotes aeneus* (Simon, 1878) (Araneae, Gnaphosidae), een nieuwe spinnensoort voor Nederland. – Nieuwsbrief SPINED 28: 31-32.

Dekker-Scheutjens, A. 2010. Spinnen (Araneae) van het natuurreservaat 'De Kaaistoep'. – Nieuwsbrief SPINED 28: 8-21.

Devallez, J. 2010. Veldobservaties aan spinnendoders. – HymenoVaria 1: 8-10.

Didderen, K. & P.F.M. Verdonschot 2010. Belang van dispersie bij herstel van waternatuur. – De Levende Natuur 111: 142-145.

Diemen, A. van & Th. Peeters 2010. Bijengenera: hun etymologie en naamgevers 1. – Bzzz, Nieuwsbrief Sectie Hymenoptera NEV 31: 32-37.

Diemen, A. van, H. Meuffels & Th. Peeters 2010. Bijengenera: hun etymologie en naamgevers 2. – HymenoVaria 1: 24-28.

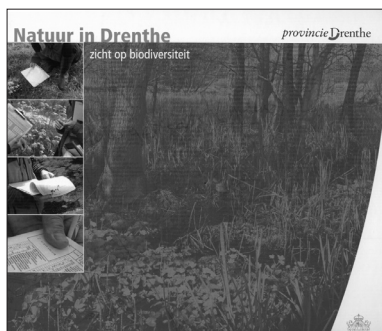
Drost, B., O. Vorst, J. Cuppen, Th. Heijerman, T. Struyve, F. van Nunen, C. van de Sande, B. van Maanen, A. Dees, S. Langeveld, B. van Zanen & B. Aukema 2010. Verslag weekendexcursie Schinveld 28-30 augustus 2009. – Sektie Everts Info 88: 3-12.

Felix, R., J. Muilwijk, W. Dekoninck & K. Desender 2010. Nederlandse namen voor de loopkevers van België en Nederland. – Entomologische Berichten 70: 128-139.

Geiger, F., S.C.T.M. van der Lubbe, A.M.H. Brunsting & G.R. de Snoo 2010. Insect abundance in cow dung pats of different farming systems. – Entomologische Berichten 70: 106-110.

- Geraeds, R.P.G. 2010. Nieuwe verspreidingsgegevens van het vliegend hert in Limburg. – Natuurhistorisch Maandblad 99: 160-165.
- Geraeds, R.P.G. 2010. De habitat en ontwikkelingsduur van larven van de beekkrombout in de Roer. – Natuurhistorisch Maandblad 99: 249-255.
- Groenen, F. 2010. Variation of *Thaumetopoea processionea* (Notodontidae: Thaumetopoeinae) in Europe and the Middle East. – Entomologische Berichten 70: 77-82.
- Groot, A. de, J. Lever, B. Lever & G. Majoor 2010. De slakkenfauna van de Sint-Pietersberg Deel 2. Gunstige ontwikkeling in een roerig milieu. – Natuurhistorisch Maandblad 99: 67-75.
- Haaften, E. van & B. Verhoeven 2010. *Agonopterix cnicella* (Lepidoptera: Depressariidae) in het westelijk rivierengebied. – Entomologische Berichten 70: 13-16.
- Heitmans, W.R.B. 2010. Verslag van de studiedag over *Bombus*. – Bzzz, Nieuwsbrief Sectie Hymenoptera NEV 31: 9-12.
- Heitmans, W.R.B. 2010. *Crypticus quisquilius* als gastheer van de duinplakop (*Epyris brevipennis*). – Bzzz, Nieuwsbrief Sectie Hymenoptera NEV 31: 17-19.
- Helsdingen, P.J. van 2010. A new Dutch record of *Psilochorus simoni* (Berland, 1911) (Araneae, Pholcidae). – Nieuwsbrief SPINED 28: 7.
- Helsdingen, P.J. van 2010. The first record of *Gibbaranea ullrichi* (Hahn, 1835) (Araneae, Araneidae) from the Netherlands. – Nieuwsbrief SPINED 28: 22.
- Hermans, J. 2010. De libellenfauna van Zuid-Limburg. – Natuurhistorisch Maandblad 99: 189-200.
- IJland, S. & P.J. van Helsdingen 2010. Spinnen van de Grebbeberg (Araneae). – Nieuwsbrief SPINED 28: 22-30.
- Jansen, E.A. 2010. Kruipende huisjes. Verspreiding en bijzonderheden van in de Zuidelijke IJsselmeerpolders aangetroffen land- en zoetwatermollusken (slakken en mossels), met beschrijvingen van natuurterreinen. – Stichting Anemoon, Bennebroek & Natura Parva.
- Jansen, W., R. Geraeds & R. Kleukers 2010. De rosse sprinkhaan in Limburg, ruim een halve eeuw na de ontdekking. Natuurhistorisch Maandblad 99: 169-175.
- Jong, Th. de & J. Noordijk 2010. Eerste waarneming van de beekoeverlibel op de Zuid-Veluwe. NVL Nieuwsbrief 14 (2): 5-6.
- Keulen, S. & G. Majoor 2010. De landslakken van de provincie Limburg, de gegevens van 1932 met de huidige vergeleken. – Natuurhistorisch Maandblad 99: 137-151.
- Kleef, H. van 2010. Identifying and crossing thresholds. – Mechanisms and constraints in biodiversity conservation and restoration 3: 1-147.
- Dit is één van de twee proefschriften uit de serie 'Mechanisms and constraints in biodiversity and conservation and restoration' die afgelopen najaar uit de koker van Stichting Bargerveen zijn gerold (zie ook Vermonden 2010). Dit deel gaat in op onderzoek naar de effecten van uiteenlopende herstelmaatregelen van (verzuurde) vennen, met name op het gebied van ongewervelden en vegetatie. [BK]
- Kleukers, R. & J. Noordijk 2010. De Nederlandse biodiversiteit in kaart gebracht. – Natura 107: 134-136.
- Kok, F. & J. Smit 2010. Het bijenrijk van het Tolkamerdijkje. – Bzzz, Nieuwsbrief Sectie Hymenoptera NEV 31: 24-31.
- Kuchlein, J.H. & L.E.J. Bot 2010. Identification keys to the Microlepidoptera of the Netherlands. – KNNV Uitgeverij, Zeist.
- Kuhnen, J. 2010. Bijenmassa. – HymenoVaria 1: 10-11.
- Loon, A.J. van 2009. De plaagmier *Lasius neglectus* in Nederland. – Dierplagen Informatie 4-2009: 8-9.
- Loonstra, A.J. 2010. Waarnemingen aan *Leucophora* (Diptera: Anthomyiidae) bij bijennesten. – Bzzz, Nieuwsbrief Sectie Hymenoptera NEV 31: 22-23.
- Loonstra, A.J. 2010. Observaties van en aan nesten en ontwikkeling van *Dasygaster hirtipes* en *Panurgus calcaratus*. – HymenoVaria 1: 19-23.
- Mabelis, B.A., A.J. van Loon & W. Dekoninck 2010. Verovert de plaagmier Nederland? – Entomologische Berichten 70: 30-36.
- Moenen, R. 2010. Moordpartijen en ander leed. – HymenoVaria 1: 14-18.
- Mol, A. 2010. *Acantholyda hieroglyphica* (Symphyta, Pamphiliidae), zeldzaam of toch niet? – Bzzz, Nieuwsbrief Sectie Hymenoptera NEV 31: 15-17.
- Moraal, L.G. 2010. Infestations of the cypress bark beetles *Phloeosinus rudis*, *P. bicolor* and *P. thujae* in the Netherlands (Coleoptera: Curculionidae: Scolytinae). – Entomologische Berichten 70: 140-145.
- Nieto, A. & K.N.A. Alexander 2010. European Red List of saproxylic beetles. – Publications Office of the European Union, Luxemburg.
- Nieuwenhuijsen, H. 2010. Determinatietabel voor de bijen van het genus *Coelioxys* in Nederland. – HymenoVaria 1: 32-35.
- Noordijk, J., K. Delille, A.P. Schaffers & K.V. Sýkora 2010. Wegbarm biedt hulp tegen 'bestuivingscrisis' – Maaibeheer voor bloembezoekende insecten. – Vakblad Natuur, Bos, Landschap 7 (5): 12-15.
- Noordijk, J., J. van Dijk, C.J.M. Musters & G.R. de Snoo 2010. Invertebrates in field margins; taxonomic group diversity and functional group abundance in relation to age. – Biodiversity and Conservation 19: 3255-3268.

- Noordijk, J., C.J.M. Musters, G.R. de Snoo 2010. De ongewervelde fauna in akkerranden van verschillende ouderdom. – De Levende Natuur 111: 148-151.
- Noordijk, J., A.P. Schaffers, Th. Heijerman, P. Boer, M. Gleichman & K. V. Sýkora 2010. Effects of vegetation management by mowing on ground-dwelling arthropods. – Ecological Engineering 36: 740-750.
- Noordijk, J., P. Tutelaers & P.J. van Helsdingen 2010. *Segestria bavarica* (Araneae: Segestriidae): wijder verspreid dan gedacht. – Nieuwsbrief SPINED 28: 5-6.
- Nunen, F. van, O. Vorst, J. Cuppen, B. Drost, Th. Heijerman, G. van Ee, R. Jansen, A. Dees, D. Teunissen, C. Vendrig & A. Threels 2010. Excursieverslag Wisselse Veen en Tongerense Heide te Epe, 9 mei 2009. – Sektie Everts Info 86: 8-14.
- Peeters, Th. 2010. Diversiteit van bijen in Nederland. – Bijenhouden 4 (6): 3-4.
- Peeters, Th. 2010. Van klimop naar klimop in Limburg in 2010. – HymenoVaria 1: 29.
- Piron, P.G.M. 2010. Appearance of *Neotoxoptera formosana* (Homoptera: Aphididae) in The Netherlands. – Entomologische Berichten 70: 10-12.
- Prijs, J. 2000. Muscidae - Het determineren van *Hebecnema* en *Mydaea*. – De Vliegenmepper 19 (1): 8-12.
- Provincie Drenthe, 2010. Natuur in Drenthe. Zicht op biodiversiteit. (Samenvatting). Provincie Drenthe, Assen. 15,00 euro. Te bestellen via secretariaat@provinciedrenthe.nl. Beschermen begint met weten wat je in huis hebt. De provincie Drenthe heeft deze wijsheid ter harte genomen en heeft een aantrekkelijk overzicht gemaakt van de biodiversiteit die Drenthe te bieden heeft. Voor dit project is samengewerkt met een groot aantal organisaties (waaronder EIS) en personen waardoor het boek een groot aantal plant- en diergroepen bestrijkt. Het eigenlijke rapport is gepubliceerd in een 400 pagina's dik rapport. De samenvatting die hier besproken wordt is maar liefst 200 pagina's dik en is daarnaast voorzien van een cd-rom met aanvullende informatie. De biodiversiteit van Drenthe wordt behandeld per biotoop waarvan er in totaal 14 zijn onderscheiden (bijvoorbeeld vennen en veentjes, wegbermen en spoorlijnen). Per biotoop wordt informatie gegeven over flora en vegetatie, paddenstoelen, sier-algen en kiezelwieren, zoogdieren, vogels, amfibieën en reptielen, vissen, insecten en macrofauna. De informatie over insecten heeft vooral betrekking op libellen, dagvlinders, sprinkhanen, mieren, bijen en zweefvliegen. Het boek is voorzien van veel foto's, grafiekjes en kaartjes en is daardoor erg aantrekkelijk. Al met al een leuk boek voor iedereen die een zwak heeft voor Drenthe. [VK]
- Reemer, M. & Th. Zeegers 2010. Een aggregatie van *Hypoderma diana* op een zandweg (Diptera, Oestridae). – De Vliegenmepper 19 (1): 3-4.
- Reumkens, H. 2010. De terugkeer van het kaasjeskruidkoppje in Limburg. – Natuurhistorisch Maandblad 99: 54-57.
- Schaffers, J. & C. Jol 2010. Een bijzondere ontmoeting met de glanzende marmeruil, *Pseudeustrotia candidula* (Lepidoptera: Noctuidae), nieuw voor de fauna in Nederland. – Entomologische Berichten 70: 178-182.
- Schilthuizen, M. 2010. Allochtone biodiversiteit: integratie door evolutie. – Entomologische Berichten 70: 70-76.
- Slaats, J. 2010. Een kielstaartkegelbij (*Coelioxys alata*) in de Peel. – HymenoVaria 1: 12-14.
- Smit, J. 2010. Determinatietabel voor de bijen van het genus *Stelis* in Nederland. – Bzzz, Nieuwsbrief Sectie Hymenoptera NEV 31: 39-41.
- Smit, J., J. Devalez, K. Janssen, A.J. Loonstra, P. Megens & I. Raemakers 2010. Verslag excursie naar België, 23 mei 2009. – Bzzz, Nieuwsbrief Sectie Hymenoptera NEV 31: 5-7.
- Smit, J.T., D. van der Klugt & M. Schilthuizen 2010. Kersenboorvliegen van sneeuwbes gezocht (Diptera: Tephritidae). – De Vliegenmepper 19 (1): 5-7.
- Spek, E. van der 2010. Verslag voorjaarsexcursie 2010 Kootwijk. – HymenoVaria 1: 4-7.
- Swaay, C.A.M. van, A. Cuttelod, S. Collins, D. Maes, M. López Munguira, M. Sasic, J. Settele, R. Verovnik, T. Verstrael, M. Warren, M. Wiemers & I. Wynhoff 2010. European Red List of butterflies. – Publications Office of the European Union, Luxembourg.
- Teunissen, A.P.J.A. 2010. Entomologen door pillendraaier op verkeerde been gezet. – Entomologische Berichten 70: 21.
- Tutelaers, P., 2010. Het spotten van de gewone mijns spin (*Atypus affinis*) (Araneae, Atypidae). – Nieuwsbrief SPINED 28: 4.
- Tutelaers, P. 2010. Kaskaardespinnen (Araneae, Uloboridae) in huis. – Nieuwsbrief SPINED 28: 36.
- Veenendaal, R.L. 2010. De bestuiving van de brede wespenorchis (*Epipactis helleborine* (L.) Crantz) nader bekeken. – Bzzz, Nieuwsbrief Sectie Hymenoptera NEV 31: 19-22.
- Verdonschot, R.C.M., M.W. van den Hoorn & P.F.M. Verdonschot 2010. Aquatische insecten in een met ijs bedekte plas. – Entomologische Berichten 70: 183-189.
- Vermonden, K. 2010. Key factors for biodiversity of urban water systems. – Mechanisms and constraints in biodiversity conservation and restoration 4: 1-147. Te downloaden via google (gebruik als zoekterm de titel van dit proefschrift). Dit is één van de twee proefschriften uit de serie 'Mechanisms and constraints in biodiversity and conservation and restoration'

die afgelopen najaar uit de koker van Stichting Bargerveen zijn gerold (zie ook Van Kleef 2010). Dit deel gaat in op het identificeren van de belangrijke (an)organische parameters die de diversiteit van met name ongewervelden in stedelijke wateren beïnvloeden. [BK]

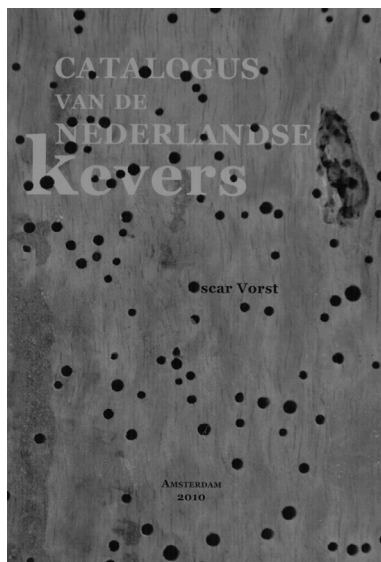
Verschoor, G. & W. Hazenberg 2010. De dagvlinders van de Bemelerberg opnieuw belicht. – Natuurhistorisch Maandblad 99: 85-96.

Vorst, O. (red.) 2010. Catalogus van de Nederlandse kevers (Coleoptera). – Monografieën van de Nederlandse Entomologische Vereniging No. 11. Nederlandse Entomologische Vereniging, Amsterdam. 318 p. ISBN 978-90-71912-32-0. 30,00 euro voor leden en 40,00 euro voor niet-leden. Bij bestelling via www.nev.nl kan de vorige lijst (Brakman 1966) voor 5,00 euro extra aangeschaft worden.

Er zijn 4163 verschillende soorten kevers bekend uit Nederland. Dat blijkt uit een nieuw overzicht dat recent werd gepubliceerd door de Nederlandse Entomologische Vereniging (NEV). Een groep van 15 deskundigen verzamelde gegevens over kevers

in alle uithoeken van Nederland. Die kennis is nu gebundeld in een catalogus. Uit dit overzicht van de stand van de Nederlandse kevers blijkt dat kevers meer dan 11% van de Nederlandse biodiversiteit uitmaken.

Limburg is met 3569 soorten de meest soortenrijke provincie, in Flevoland komen de minste soorten voor, net iets meer dan 1000 soorten kevers. Een bijzonder aspect is dat elk provincierecord gestaafd

wordt met een collectie-exemplaar. De informatie daarover is toegankelijk via de bijgeleverde cd-rom.

Het is voor het eerst in meer dan 40 jaar dat zo'n overzicht is gemaakt: sinds de vorige catalogus uit 1966 is ons land 333 soorten kevers rijker. Maar deze toename van soorten betekent nog niet dat het goed gaat met de biodiversiteit van kevers: 475 soorten zijn namelijk sinds 1966 nooit meer waargenomen, zoals de juchtleerkever, de eenhoornmestkever en diverse soorten truffelkevers. Er zijn dus meer keversoorten verdwenen in Nederland dan er bij zijn gekomen.

Met deze catalogus is na te gaan welke kevers de afgelopen 150 jaar in Nederland geleefd hebben. Daarnaast is het voorkomen in de twaalf provincies vermeld, waarmee een beknopt beeld wordt gegeven van de verspreiding. Bovendien worden twee perioden (vanaf 1967 en daarvoor) onderscheiden, waardoor ook de potentiële achteruitgang zichtbaar wordt. [RK]

Vorst, O. 2010. Nederlandse namen keverfamilies - uiteindelijke lijst. – Sektie Everts Info 86: 15-16.

Vorst, O., F. van Nunen, G. van Ee, C. Borghouts, H. Boonstra,

J. Muilwijk & F. Heetman 2010. Excursieverslag Rozenburg - 27 juni 2009. – Sektie Everts Info 87: 5-9.

Vos, R. de, W. Ellis, D. Groenendijk, F. Post & J. Zwier 2010. Overzicht van in 2006-2008 waargenomen interessante macrovlinders en trekvlinders (Lepidoptera). – Entomologische Berichten 70: 83-98.

Wallis de Vries, M.F., C.A.M. van Swaay & C.L. Plate 2010. Verbanden tussen de achteruitgang van dagvlinders en bloemenrijkdom. – De Levende Natuur 111: 125-129.

Wielink, P. van, R. Felix, H. Spijkers & D. Teunissen 2010. *Phloiophilus edwardsii* in De Kaaistoep bij Tilburg (Coleoptera: Phloiophilidae). – Entomologische Berichten 70: 17-20.

Wieringa, J.J. & O. Vorst 2010. *Euheptaulacus villosus*, een bladspruitkever nieuw voor de Nederlandse fauna (Coleoptera: Scarabaeidae). – Entomologische Berichten 70: 63-64.

Willems, E. 2010. Waarnemingen aan de bosmetselbij (*Osmia uncinata*) te Malle. – Bzzz, Nieuwsbrief Sektie Hymenoptera NEV 31: 37-38.

Wijnhoven, H. 2010. Hooiwagens op een Nijmeegse muur (Arachnida, Opiliones), II. – Nieuwsbrief SPINED 28: 32-35.

Zwakhals, K. 2010. Identification of Western Palearctic *Dolichomitus* species (Hymenoptera: Ichneumonidae: Pimplinae). – Entomologische Berichten 70: 111-127.

Publicaties buitenland

Eiseler, B. & K. Enting 2010. Verbreitungsatlas der Steinfliegen (Plecoptera) in Nordrhein-Westfalen. – LANUV-Fachbericht 23: 1-177. ISSN 1864-3930. Te downloaden via: www.lanuv.nrw.de/veroeffentlichungen/fachberichte/fabe23/fabe23start.htm.

Deze prachtige verspreidingsatlas met ruim 70 full colour verspreidingskaarten en vele habitus- en biotoopfoto's schetst een

goed beeld van de steenvliegdiversiteit aan de andere kant van de grens. Opvallend is dat in het Duitse laagland nog altijd (vrijwel) niets voorkomt, maar bij de enorme diversiteit in het heuvelland, zelfs rond nabijgelegen steden als Düsseldorf en Essen, steekt Limburg nog altijd schraal af. [BK]

Putshkov, P.V. & P. Moulet, 2010. Hémiptères Reduviidae d'Europe Occidentale. – Faune de France 92. Fédération Française des Sociétés de Sciences Naturelles, Paris. 668 p. ISBN 978-2-9030 52-30-0. 96,00 euro.

De serie Faune de France heeft inmiddels dertien delen uitgegeven over de wantsen van het West-Palaearctische faunagebied. Per deel worden een of meerdere families behandeld en de delen over Lygaeidae en Pentatomoidea beslaan meerdere banden. Wat nog ontbreekt zijn de resterende drie banden van de Pentatomoidea, waarvan alleen nog het eerste deel is uitgegeven. De verschenen delen zijn: waterwantsen (1957), Miridae (1964),

Tingidae (1983), Berytidae (1984), Nabidae (1987), Saldidae & Leptopodidae (1990), Lygaeidae I, II en III (1998), Pentatomoidea I (2005), Aradidae, Piesmatidae & Dipsocoromorpha (2007) en Reduviidae (2010). De eerste twee delen zijn inmiddels verouderd en aan revisie toe. Het waterwantsendeel is uitverkocht en als pdf beschikbaar via de site van Faune de France (www.faunedefrance.org). Ook het tingidendeel is niet meer verkrijgbaar. De families Anthocoridae,

Cimicidae en Microphysidae zijn op dezelfde manier bewerkt, maar verschenen in de serie Faune de l'Europe et du Bassin Méditerranéen (deel 7, verschenen in 1972).

Het dit jaar verschenen deel van Faune de France is gewijd aan de familie Reduviidae. Het lijvige deel biedt de kwaliteit die we van deze serie gewend zijn: rijk geïllustreerde tabellen in het Frans en in het Engels en uitvoerige soortbesprekingen (alleen in

het Frans) met gedetailleerde informatie over morfologie, ecologie en verspreiding. Van veel soorten wordt bovendien de morfologie van eieren en nimfen besproken. Als toegift zijn 24 platen met fraaie foto's van een groot aantal soorten toegevoegd. Voor degenen die alleen geïnteresseerd zijn in de Nederlandse fauna, is dit deel misschien minder interessant, omdat onze reduviidenfauna met negen soorten van zes geslachten uitgesproken arm is. Voor identificatie van de Zuid-Europese en mediterrane roofwantsen is het echter onmisbaar! [BA]

Rintala, T. & V. Rinne, 2010. Suomen luteet. – Hyönteistarvike Tibiale Oy, Helsinki. 352 p. ISBN 978-952-92-7512-0. 55,00 euro.

Een prachtig overzicht van de Finse wantsen, voor niet-Finse lezers vooral van belang door de vele fraaie 'gestackte' habitusfoto's van alle 507 soorten. Meestal is vers materiaal gebruikt,

wat geresulteerd heeft in prachtige kleuren. Kritische kenmerken zijn aangeduid of extra afgebeeld en als bonus zijn ter vergelijking de foto's nog eens samengevoegd in 31 kleurenplaten. De tekst is verder uitsluitend in het Fins. Per soort worden kenmerken, biologie, fenologie en verspreiding kort behandeld en er is een beknopte, goed geïllustreerde determinatietabel toegevoegd. Van de opgenomen soorten komen er 411 ook in ons

land voor en het boek is dus ondanks de taalbarrière een aanrader voor iedereen die in wantsen geïnteresseerd is! Te bestellen via www.tibiale.fi. [BA]

Publicaties EIS-Nederland

Zie ook www.naturalis.nl/eispublicaties

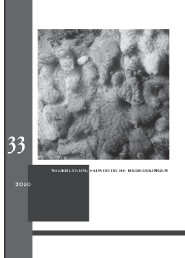
Bestellen kan per e-mail (eis@ncbnaturalis.nl) of per post (EIS-Nederland, Postbus 9517, 2300 RA Leiden). De rekening wordt met de bestelde publicaties meegestuurd.

Nederlandse Faunistische Mededelingen *prijs (EUR):*

Oude reeks

- 1a. Moller Pillot, H.K.M. – De larven der Nederlandse Chironomidae. Inleiding, Tanypodinae & Chironomini (1984) **9,00**
- 1b. Moller Pillot, H.K.M. – De larven der Nederlandse Chironomidae. Orthoclaadiinae (1984) **9,00**
2. Lefeber, Br. V. – Verspreidingsatlas van 64 soorten Nederlandse graafwespen (1979) **3,00**
3. Zanden, G. van der – Tabel en verspreidingsatlas van de Nederlandse niet-parasitaire Megachilidae (1982) **4,00**
4. Lefeber, Br. V. & P. van Ooijen – Verspreidingsatlas van de Nederlandse spinnendoders (Hymenoptera: Pompilidae) (1988) **3,00**
5. artikelen over faunistiek van Syrphidae (zweefvliegen), Microlepidoptera en landpissebedden (Isopoda) plus naamlijsten van de Nederlandse kevergroepen Chrysomelidae en Curculionoidea (1993) **4,50**
6. Stuyvenberg, F. van – Tabel en verspreidingsatlas van de Nederlandse Steninae (Coleoptera: Staphylinidae) (1997) **3,50**
7. artikelen over een hooiwagen (Opiliones), zweefvliegen (Syrphidae), dansmuggen (Chironomidae), kortschildkevers (Staphylinidae) en pissebedden (Isopoda) (1997) **3,50**

Nieuwe reeks (1998-heden); zie www.naturalis.nl/nfm voor inhouds-opgaven

Reguliere nummers

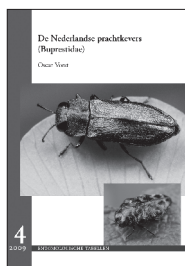
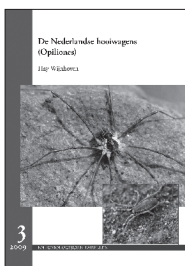
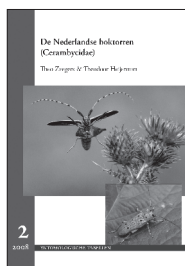
- 8-9, 11-12, 14-31, 33-34. **13,00**

Speciale nummers

10. Catalogus van de Nederlandse spinnen (1999) **16,00**
 13. Atlas van de Nederlandse watermijten (Acari, Hydrachnidia) (2000) **16,00**
 32. Overzicht van de Nederlandse Leptolida (= Hydrozoa) (Cnidaria: Hydrozoa) (2009) **16,00**
Nederlandse Faunistische Mededelingen
jaarabonnement **22,50**

Entomologische Tabellen

Supplement bij Nederlandse Faunistische Mededelingen. Uitgegeven i.s.m. Nederlandse Entomologische Vereniging

- I. De Nederlandse steenvliegen (Plecoptera) **15,00**
 II. De Nederlandse boktorren (Cerambycidae) **15,00**
 III. De Nederlandse hooiwagens (Opiliones) **15,00**
 IV. De Nederlandse prachtkevers (Buprestidae) **12,50**
 V. De Nederlandse boorvliegen (Tephritidae) **15,00**

Nieuwsbrief EIS-Nederland

10. Methods and results of EIS mapping in the Netherlands (met 18 artikelen, meeste in Engels) (1981). **2,50**
15. Mol, A.W.M. – Limnofauna Neerlandica, een lijst van meercellige ongewervelde dieren aangetroffen in binnenwateren van Nederland (1984). **5,00**

- 16-18, 20-33, 37-47, 49-51 info werkgroepen, literatuur. **2,50**
34. met overzicht van EIS-gegevensbestanden (2002). **2,50**
35. met discussie over rode lijsten (2002). **2,50**
36. met discussie over rode lijsten (2003). **2,50**
48. jubileumnummer met overzicht inventarisatie Naturalis-terrein (2009). **2,50**

Verspreidingsatlassen

- Aukema, B. et al. – Verspreidingsatlas van de Nederlandse wantsen I (waterwantsen) **10,00**
 Aukema, B. & D.J. Hermes – Verspreidingsatlas van de Nederlandse wantsen II **10,00**
 Berg, M.P. et al. – Verspreidingsatlas Nederlandse landpissebedden, duizendpoten en miljoenpoten (Isopoda, Chilopoda, Diplopoda) **12,50**
 Higler, L.W.G. – Verspreidingsatlas Nederlandse kokerjuffers (Trichoptera) **15,00**
 Teunissen, A.P.J.A. – Verspreidingsatlas Nederlandse boktorren (Cerambycidae) **15,00**

Overige uitgaven EIS-Nederland

- Odé, B. – Bedreigde en kwetsbare sprinkhanen en krekels in Nederland (Orthoptera) – Basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst (1999) **2,00**
 Wasscher, M. – Bedreigde en kwetsbare libellen in Nederland (Odonata) – Basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst (1999) **2,00**
 Peeters, T.M.J. & M. Reemer. – Bedreigde en verdwenen bijen in Nederland (Apidae s.l.) – Basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst (2003) **6,00**
 de Bruyne, R.H. et al. – Bedreigde en verdwenen land- en zoetwatermollusken in Nederland (Mollusca) – Basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst (2003) **6,00**
 Reemer, M. et al. (red.). – Changes in ranges: invertebrates on the move. Proceedings of the 13th international colloquium of the European Invertebrate Survey, Leiden, 2-5 September 2001 (2003) **10,00**
 Kleukers, R. et al. (red.). – Passie voor kleine bestjes - 33,3 jaar Stichting EIS-Nederland (2008) **10,00**

Rapporten EIS-Nederland

Sommige rapporten die in opdracht door EIS zijn gepubliceerd zijn als pdf te downloaden op www.naturalis.nl/eis

Nederlandse Fauna e.a.

Te bestellen via: natuurenboek@ncbnaturalis.nl; prijzen excl. verzendkosten

- Turin, H. – De Nederlandse loopkevers (2000) **61,50**
 Nederlandse Vereniging voor libellenstudie – De Nederlandse libellen (2002) **74,50**
 Kleukers, R.M.J.C. et al. – De sprinkhanen en krekels van Nederland (herdruk, 2004) **49,95**
 Gittenberger, E. et al. – De Nederlandse zoetwatermollusken (herdruk, 2004) **49,95**
 Bos, F. et al. – De dagvlinders van Nederland (2006) **49,95**
 Reemer, M. et al. – De Nederlandse zweefvliegen (2009) **49,95**
 Noordijk, J. et al. (red.) – De Nederlandse biodiversiteit (2010) **49,95**
 Turin, H. et al. (red.). – The genus *Carabus* in Europe (2003) **95,00**

Formulieren

Entomologie; sprinkhanen; zweefvliegen

gratis

Projecthandleidingen

Handleiding project sprinkhanen en krekels

gratis

EIS, NJN & sectie Diptera – Handleiding voor het project Zweefvliegen van Nederland

Software

- Faunist, programma voor invoer en bewerking faunistische gegevens **5,50** (updates gratis indien per e-mail verzonden)
 Trancoor, programma voor transformeren van geografische coördinaten (gratis indien per e-mail verzonden) **2,50**
 DMAP, programma voor maken van verspreidingskaarten voor hele wereld **86,00**

werkgroepen EIS-Nederland

ZOETWATERFAUNA (MACROFAUNA)

Platwormen (Tricladida), bloedzuigers (Hirudinea), garnalen en kreeften (Decapoda)

G. van der Velde, Radboud Universiteit, Lab. v. Aquatische Oecologie, Toernooiveld 1, 6525 ED Nijmegen (024-3652621), [g.vandervelde@science.ru.nl]

Kieuwpootkreeften (Branchiopoda: Anostraca, Notostraca, Conchostraca, Cladocera)

M. Soesbergen, De Kringloop 83, 2614 WJ Delft (015-2518531), [martin.soesbergen01@rws.nl]

Vlokreeften (Amphipoda)

D. Platvoet, Zoologisch Museum Amsterdam, Mauritskade 57, 1092 AD Amsterdam (020-5256288), [d.platvoet@uva.nl]

Watermijten (Acari: Hydrachnellae)

H. Smit, Zoologisch Museum Amsterdam, Plantage Middenlaan 64, 1018 DH Amsterdam (072-5115137), [smith.h@wolmail.nl]

Libellen (Odonata)

A. Hoppers (NVL), Brugstraat 25, 7918 AD Nieuwlande (050-3140012), [ahoppers@gmail.com]

Haften (Ephemeroptera)

A.W.M. Mol, Marie Koenenstraat 12, 5242 EA Rosmalen (025-219621), [AMol@brabant.nl]

Steenvliegen (Plecoptera)

B. Koese, Dorpsstraat 27, 3461 CP Linschoten (06-24768900), [bram.koese@ncbnaturalis.nl]

Kokerjuffers (Trichoptera)

D. Tempelman, Grontmij | Team Ecologie, Postbus 95125, 1090 HC Amsterdam (020-5922244), [david.tempelman@grontmij.nl]

K. Lock, Merelstraat 27, B-9000 Gent, België

Dansmuggen (Chironomidae)

H.K.M. Moller Pillot, Leyparkweg 37, 5022 AA Tilburg (013-5425688)

Waterkevers: Haliplidae

B.J. van Vondel, Roestuin 78, 3343 CV Hendrik Ido Ambacht (078-6812819)

Waterkevers: Dryopidae

M.B.P. Drost, Lingedijk 35, 4014 MB Wadenoyen (0344-661440), [mbpdrost@xs4all.nl]

BODEMFAUNA

Landpissebedden (Isopoda), duizendpootachtigen (Myriapoda: Chilopoda en Diplopoda), primitieve insecten (Apterygota, o.a. Collembola (springstaarten))

M. Berg, Zuideinde 56, 1551 EK Westzaan (075-6142620), [Matty.Berg@ecology.falw.vu.nl]

Bastaardschorpioenen (Pseudoscorpionida)

J.N.A. Hoffer, Jan van Galenstraat 95-1, 1056 BJ Amsterdam (06-28689819), [jeroen.hoffer@falw.vu.nl]

GALLEN

Plantengallen

H. Roskam, Instituut voor Evolutionaire en Ecologische Wetenschappen, Universiteit Leiden, Postbus 9516, 2300 RA Leiden (071-5274881), [j.c.roskam@biology.leidenuniv.nl]

MOLLUSKEN (SLAKKEN, MOSSELS, INKTVISSEN)

Weekdieren, zee, zoetwater en land (Mollusca)

R. de Bruyne (Atlasproject Nederlandse Mollusken), A. Moddermanstraat 158, 1063 LW Amsterdam (020-6136134), [bruyne@science.uva.nl]

SPINACHTIGEN

Spinnen (Arachnida)

P.J. van Helsdingen, EIS-Nederland, Postbus 9517, 2300 RA Leiden (071-5687413), [peter.vanhelsdingen@ncbnaturalis.nl]

Hooiwagens (Opiliones)

H. Wijnhoven, Groesbeeksedwarsweg 300, 6521 DW Nijmegen (024-3238861), [hayw@xs4all.nl]

OVERIGE INSECTEN

Sprinkhanen, krekels, kakkerlakken en oorwormen (Orthoptera)

R. Kleukers, EIS-Nederland, Postbus 9517, 2300 RA Leiden (071-5687578), [roy.kleukers@ncbnaturalis.nl]

Wantsen (Hemiptera)

B. Aukema, Kortenbug 31, 6871 ND Renkum (0317-312557), [baukema@hetnet.nl]

Cicaden: spoorcicaden (Delphacidae)

C.F.M. den Bieman, 't Hofflandt 48, 4851 TC Ulvenhout (076-5613450), [cdbieman@planet.nl]

Waaivleugeligen (Strepsiptera)

J.T. Smit, Wolfenstraat 62, 3512 CH Utrecht (06-25011562), [smitj@naturalis.nl]

Netvleugeligen (Neuroptera)

M. Liefing, Palmstraat 258, 3812 XM Amersfoort (033-4635913), [maartje.liefing@gmail.com]

Vlinders (Lepidoptera)

Vlinderfaunistiek

R. de Vos, Zoologisch Museum Amsterdam, sectie Entomologie, Plantage Middenlaan 64, 1018 DH Amsterdam (020-5256253), [r.devos@uva.nl]

Micropterigidae, Nepticulidae, Incurvarioidea

E.J. van Nieukerken, Naturalis, Postbus 9517, 2300 RA Leiden (071-5687682), [erik.vannieukerken@ncbnaturalis.nl]

Momphidae en Cosmopterigidae e.a.

J.C. Koster, Bakkerskamp 100, 7582 HC Losser (0534-786467), [jsaak.koster@planet.nl]

Vedermotten (Pterophoridae en Alucitidae)

C. Gielis, Mr. Haafkensstraat 36, 4128 CT Lexmond (0347-341555), [c.gielis@net.hcc.nl]

Vlinders van schorren

M.G.M. Jansen, Appelgaard 9, 4033 JA Lienden (0344-603758), [m.g.m.jansen@pd.agro.nl]

Vliegen (Diptera)

Dazen (Tabanidae), sluipvliegen (Tachinidae), horzels (Oestridae) en paar-denhorzels (Gasterophilidae)

Th. Zeegers, Eikenlaan 24, 3768 EV Soest (035-5885858), [th.zeegers@xs4all.nl]

Roofvliegen (Asilidae), blaaskopvliegen (Conopidae) wolzwevers (Bombyliidae), viltvliegen (Therevidae), snavelvliegen (Rhagionidae), houtvliegen (Xylophagidae), geurvliegen (Coenomyidae)

M. van Veen, Couwenhoven 42-27, 3703 ED Zeist (030-2742053), [mp.van.veen@hccnet.nl]

Wapenvliegen (Stratiomyidae)

B. Brugge, Zoologisch Museum Amsterdam, sectie Entomologie, Plantage Middenlaan 64, 1018 DH Amsterdam (020-5256258), [brugge@science.uva.nl]

Fruitvliegjes (Drosophilidae) en dansvliegen (Empidoidea)

P.L.Th. Beuk, Lemoen 37, 6245 PG Eijsden (043-8512036), [paul.beuk@home.nl]

Boorvliegachtigen (Tephritoidea), Boorvliegen (Tephritidae), Prachtvliegen (Ulidiidae), Platystomatidae en Pallopteridae

J.T. Smit, Wolfenstraat 62, 3512 CH Utrecht (06-25011562), [john.smit@ncbnaturalis.nl]

Slankpootvliegen (Dolichopodidae)

M. Pollet, Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Kliniekstraat 25, B-1070 Brussel, België (0032-2-5581837), [marc.pollet@inbo.be]

Zweefvliegen (Syrphidae)

W. van Steenis, Vogelmelk 4, 3621 TP Breukelen (0346-264671), [w.v.steenis@casema.nl]

A. Barendregt, Bijschoterweg 22, 3781 LP Voorthuizen (0342-471451), [a.barendregt@geo.uu.nl]

Dambordvliegen (Sarcophagidae)

L.E.N. Sijstermans, Poppelenburgerstraat 7, 4191 ZS Geldermalsen (0345-570387), [liekele@wxs.nl]

Bromvliegen (Calliphoridae)

J. Huijbregts, Virulypad 65, 2316 ZT Leiden (071-5680446), [hanshuijbregts@tiscali.nl]

Echte vliegen (Muscidae & Fanniidae)

H.J. Prijs, Bosland 4, 9753 EV Haren (050-5349813), [h.j.prijs@hccnet.nl]

Grasvliegen (Opomyzidae)

J.W. van Zijl, Mendelssohnstraat 62, 5144 GH Waalwijk (0416-332914), [JWe.vZ@Lycos.nl]

Kevers (Coleoptera)

Loopkevers (Carabidae)

H. Turin, Esdoorndreef 29, 6871 LK Renkum (0317-316406), [h.turin@hccnet.nl]

J. Muilwijk, Utrechtseweg 384, 3731 GE De Bilt (030-2204637), [jan.muilwijk@dddee.com]

Boktorren (Cerambycidae)

A.P.J.A. Teunissen, Venuslaan 349A, 5632 HJ Eindhoven (040-7873468), [dre.teunissen@onsneteindhoven.nl]

Kortschildkevers (Staphylinidae)

F. van Stuijvenberg, Emmastraat 199, 7513 BC Enschede (053-4319475), [fvstuijvenberg@home.nl]

Bladsprietkevers (Scarabaeoidea)

H.C. Pijpers, Nassaustraat 10, 9422 GS Smilde (0592-414411), [hcpijpers@hetnet.nl]

Bladkevers (Chrysomelidae)

J.K. Winkelman, Waverstraat 36-III, 1079 VM Amsterdam (020-6446222), [winkelman114@zonnet.nl]

Lieveheersbeestjes (Coccinellidae)

J.G.M. Cuppen, Buurtmeesterweg 16, 6711 HM Ede (0318-652039), [jancuppen@hccnet.nl]

Snuittorren (Curculionidae)

Th. Heijerman, Tarthorst 597, 6708 HV Wageningen (0317-422778), [theodoor.heijerman@wur.nl]

Scydmaenidae en knotskevers (Pselaphidae)

O. Vorst, Poortstraat 55, 3572 HD Utrecht (030-2722209), [vorst@xs4all.nl]

Aaskevers (Silphidae)

E. Colijn, EIS-Nederland, Postbus 9517, 2300 RA Leiden (071-5687594), [ed.colijn@ncbnaturalis.nl]

Wespen, Bijen e.d. (Hymenoptera)

Blad-, hout- en halmwespen (Symphyta)

A.W.M. Mol, Marie Koenenstraat 12, 5242 EA Rosmalen (073-5219621), [AMol@brabant.nl]

Schildwespen (Braconidae)

C. van Achterberg, Naturalis, Postbus 9517, 2300 RA Leiden (071-5687657), [cees.vanachterberg@ncbnaturalis.nl]

Sluipwespen (Ichneumonidae)

C.J. Zwakhals, Dr. Dreeslaan 204, 4241 CM Arkel (0183-561402), [keeszwakhals@yahoo.com]

Bijen (Apoidea), knotswespen (Sapygidae), keverdoders (Tiphidae), mier-wespen (Mutillidae)

T.M.J. Peeters, Bachlaan 752, 5011 BR Tilburg (013-4560116), [ptheo@xs4all.nl]

Goudwespachtigen (Chrysidoidea)

J. de Rond, Beukenhof 96, 8212 EB Lelystad (0320-240683), [jeroen@naturalmedia.nl]

Spinnendoders (Pompilidae)

H. Nieuwenhuijsen, Frans Halsstraat 10, 1816 CN Alkmaar (072-5113975), [hnieuwenhuijsen@zonnet.nl]

Graafwespen (Sphecidae)

W. Klein, 't Zand 32, 4823 HP Breda (076-5421333), [wimklein@worldonline.nl]

Plooiwleugelwespen (Vespidae)

J. Smit, Voermanstraat 14, 6921 NP Duiven (0316-284793), [smit.jan@hetnet.nl]

Mieren (Formicidae)

A.J. van Loon, EIS-Nederland, Postbus 9517, 2300 RA Leiden (020-6997585), [andre.vanloon@ncbnaturalis.nl]